

Посилання на статтю

Левіна О.І. Балансова модель визначення потреби в приміщеннях як ресурсу портфелю освітніх проектів ВНЗ / О.І. Левіна // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – № 4(36). – С. 143-147. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/36/10loioipv.pdf>

УДК 005.8:005.93:001.891.57

О.І. Левіна

БАЛАНСОВА МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ПРИМІЩЕННЯХ ЯК РЕСУРСУ ПОРТФЕЛЮ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ ВНЗ

Введено поняття «тижневий часовий ресурс приміщень», на базі якого розроблено балансову модель, яка відображає потреби і можливості вищого навчального закладу для реалізації портфелів освітніх проектів. Дж. 13.

Ключові слова: освітній проект, портфель, ресурси, приміщення, вищий навчальний заклад.

Е.И. Левина

БАЛАНСОВАЯ МОДЕЛЬ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОТРЕБНОСТИ В ПОМЕЩЕНИЯХ КАК РЕСУРСА ПОРТФЕЛЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ ВУЗА

Введено понятие «недельный временной ресурс помещений», на базе которого разработана балансовая модель, которая отображает потребности и возможности высшего учебного заведения для реализации портфелей образовательных проектов. Ист. 13.

E.I. Levina

BALANCE MODEL OF DETERMINATION NECESSITY IN APARTMENTS AS EDUCATIONAL PROJECT PORTFOLIO RESOURCE OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTE

Concept "weekly temporary apartment's resource" is entered, on which base balance model reflecting needs and capabilities of the higher education institute as for educational project portfolio implementation is developed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним з елементів професійних знань, які підлягають обов'язковій перевірці при оцінці компетентності проектних менеджерів, є «ресурси» [1, с. 68-69]. Поняття ресурсів в контексті проектної діяльності охоплює людей, матеріали та інфраструктуру, які необхідні для реалізації проектних дій. До останньої категорії входять матеріали, обладнання, приміщення, послуги, інформаційні технології, інформація та документи, знання та фонди [1, с. 68]. Але основну увагу в управлінні проектами приділяють управлінню людськими ресурсами [2, с. 199-220]. Проблеми управління іншими видами ресурсів розглядаються дуже повільно. Це стосується і проектів, які реалізуються в галузі освіти, зокрема, у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень, в яких запропоновано рішення проблеми, і виділення невирішеної її частини. Аналіз останніх публікацій, присвячених

трансформації вищих навчальних закладів (ВНЗ) в проектно-орієнтовані організації [3, с. 136-161; 4, с. 110-134] показує, що вони стають багатовекторними підприємствами. При цьому, ВНЗ починають здавати приміщення в оренду і надавати офісні послуги. Але це можливо, коли від цього не погіршується якість виконання головного виду діяльності ВНЗ – надання освітніх послуг. Освітні послуги потрібно розглядати як реалізацію сукупності проектів, які щорічно формують відповідний портфель освітніх проектів. Тоді при чотирьохрічній програмі підготовки бакалаврів, яка є самою тривалою з усіх програм підготовки, ВНЗ щорічно буде реалізовувати чотири портфелі освітніх проектів [5]. При цьому усі вони повинні реалізовуватись одночасно з використанням єдиних ресурсів – людських і учбових площ. Саме ці ресурси на сьогодні є критичними при реалізації освітніх проектів для багатьох ВНЗ. Тому відкриття будь якої нової програми підготовки автоматично потребує перерозподілу вищезазначених ресурсів.

В роботах [6, 7] було показано, що на сьогодні відсутні науково-обґрунтовані підходи до управління таким специфічним для освітніх проектів ресурсом, як приміщення. Доведено необхідність розробки нових методів розрахунку потреби у приміщеннях для реалізації портфелів освітніх проектів. Це і **визначило мету даної статті**, яка присвячена розробці моделей розрахунку потрібних ресурсів (приміщень) в умовах існуючих нормативних обмежень площ на одного студента.

Основна частина дослідження. Як показано в роботі [8, с. 285], методи розподілу ресурсів в управлінні проектами залежать від припущень та умов реалізації проекту та портфелю проектів. Так, для проектів, які обмежені в часі, використовується метод вирівнювання ресурсів. Для проектів, обмежених по кількості ресурсів – метод розподілу за пріоритетами з мінімізацією проектних затримок. Слід відмітити, що накопичений досвід отримання математичних рішень проблеми розподілу ресурсів довів їх застосовність для маленьких мереж та дуже небагатьох типів ресурсів [8, с. 287]. Для великих мереж отримані таким чином рішення непрактичні. В якості альтернативного підходу розглядається евристичний метод (правило «великого пальця»). Він не завжди приводить до оптимального графіку, але здібний забезпечити «добрий» графік для дуже складних мереж з великою кількістю різноманітних типів ресурсів. Виходячи з цього, доцільно розробляти прості та змістовно прозорі математичні моделі.

Враховуючи, що метою дослідження є побудова моделі для кількісної оцінки ресурсних можливостей ВНЗ, на цьому етапі дослідження відпадає потреба у побудові цільових функцій та обмежень для вирішення задач розподілу ресурсів. За своєю сутністю це повинна бути модель, аналогічна балансовій моделі. Остання характеризується рівновагою між надходженням і розподілом [9]. Вона будується у вигляді рівнянь або системи рівнянь, які представляють балансові співвідношення [10]. Такі моделі задовольняють вимоги відповідності двох елементів: наявності ресурсів та їх використання. Саме ця ідея закладена в балансовий метод, який використовує баланс для взаємного співставлення ресурсів і потреб в них [11].

Розглянемо основні припущення і параметри задачі визначення нормативно потрібної площі для реалізації портфелів освітніх проектів ВНЗ. В роботі [5] було доведено, що на етапі визначення потенційних можливостей розвитку ВНЗ через реалізацію проектів відкриття нових програм підготовки фахівців необхідно враховувати цілу групу параметрів. До них належать:

- $\{C_k\}$ – множина спеціальностей, за якими ведеться підготовка у ВНЗ, $k=1, N$;
- $\{L_{km}\}$ – множина віднесення к спеціальності до m галузі;
- $\{M_m\}$ – множина галузей, за якими встановлені нормативні вимоги щодо кількості квадратних метрів на одного студента;

- $\{T_m\}$ – множина нормативних вимог щодо кількості квадратних метрів на одного студента в залежності від галузі m , до якої відноситься спеціальність k ;
- $\{D_{ijk}\}$ – множина освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки j та форм навчання i за спеціальністю k ;
- $\{P_j\}$ – максимальна нормативна тривалість тижневого аудиторного (контактного) навантаження за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями підготовки j ;
- $\{F_i\}$ – множина коефіцієнтів приведення чисельності студентів різних форм навчання i до денної форми навчання;
- $\{M_{ijk}\}$ – множина кількості студентів згідно з ліцензією та по факту l для k спеціальності, j освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки та i форми навчання.

Більшість перерахованих параметрів містяться в статистичній звітності ВНЗ, яку щорічно передають в органи державної статистики у вигляді форми 2-Знк. Інші є нормативними показниками, які регулюються наказами та положеннями Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Введемо додаткові параметри, які характеризують фактичну організацію навчального процесу у конкретному ВНЗ.

Кожний навчальний заклад встановлює свій режим роботи, який визначається фактичною тривалістю навчального процесу протягом дня t і кількістю навчальних днів на тиждень n . Так, сьогодні існує практика, коли вихідні дні переносяться на понеділок. У теплі часи року застосовується шестиденний навчальний тиждень, а в холодні періоди – чотирьохденний. Завантаженість у першій половині дня планують більшою, ніж у другій половині та інш. При плануванні завантаженості аудиторій враховуються додаткові вимоги щодо безперервної завантаженості викладачів, планування занять у різних корпусах з перервами на переміщення між ними та інш. Тому виникають ситуації, які не дозволяють безперервно повністю завантажити усі існуючі аудиторії. Крім того, існує практика введення «великих перерв» для харчування студентів і викладачів. Ці ситуації враховуються за допомогою коефіцієнтів завантаження площ r та нерівномірності змінного навантаження q . Практика свідчить, що в першому наближенні ці коефіцієнти можна обирати в діапазоні 0,9 – 0,95. Кожний навчальний заклад має власні та/або орендовані площі. Загальна їх кількість S також відображається у статистичній формі 2-Знк.

Аналіз наведених даних свідчить про відсутність єдиного методологічного підходу до визначення нормативних показників в єдиній системі одиниць виміру. Так, нормування площі відбувається в метрах квадратних на одного студента [12], а фактична потреба - в годинах використання площі на тиждень [13]. Для розв'язання цього протиріччя виберемо в якості базової одиниці виміру $[m^2 год]$. Виходячи з цього, побудуємо ресурсно-часову балансову модель, яка буде мати дві складові: ресурсно-часову потребу у використанні площ T_w та ресурсно-часову можливість представлення площ T_a . Нагадаємо, що перша і друга складові регламентуються різними нормативними документами, а баланс будемо складати у ресурсно-часовому розрізі. Ці складові будуть визначати балансове рівняння:

$$T_w = T_a. \quad (1)$$

За умови виконання цього рівняння нормативні потреби ВНЗ у приміщеннях повністю задовольняються згідно з нормативними вимогами організації навчального процесу. Якщо T_w менше T_a , то це свідчить про наявність резерву у використанні площ, а при зворотному – їх дефіциту.

Розкриємо спочатку другу складову балансового рівняння. Для цього назвемо її «доступний тижневий часовий ресурс приміщень». Вибір в якості терміна використання приміщень одного тижня пов'язаний з тим, що тиждень традиційно є мінімальною одиницею планування графіків навчального процесу за різними програмами підготовки. Крім того, нормативні обмеження щодо тривалості контактних годин студентів та викладачів також задаються на тиждень [13]. Величину T_a можна розрахувати за формулою:

$$T_a = r \cdot q \cdot S \cdot n \cdot t. \quad (2)$$

Як бачимо, вона має розмірність $[m^2 год]$ і розраховується на підставі загальної площі S , якою розпоряджається ВНЗ, та часових показників організації навчального процесу (r, q, n, t) .

Для розкриття першої складової балансового рівняння розрахуємо для кожної спеціальності k відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня j та відповідної форми навчання i тижневу часу потребу у площях за формулою:

$$T_{ijkl} = \sum_{i=1}^3 \sum_{j=1}^3 L_{km} \cdot T_m \cdot f_i \cdot M_{jkl} \cdot P_j. \quad (3)$$

Ця формула використовується як для розрахунку тижневої часової потреби у площях для ліцензованого обсягу прийому за спеціальністю ($l=1$), так і для фактичного контингенту, який навчається на всіх програмах за даною спеціальністю ($l=2$).

За аналогією, першу складову назвемо «потрібний тижневий часовий ресурс приміщень», і розрахуємо її за формулою:

$$T_w = \sum_{k=1}^N T_{ijkl}. \quad (4)$$

Вона визначає сумарну потребу у тижневому часовому ресурсі приміщень за всіма чотирма портфелями освітніх проектів ВНЗ. Остаточне балансове рівняння у ресурсно-часовому вимірі приймає наступний вигляд:

$$r \cdot q \cdot S \cdot n \cdot t = \sum_{i=1}^3 \sum_{j=1}^3 \sum_{k=1}^N L_{km} \cdot T_m \cdot f_i \cdot M_{jkl} \cdot P_j. \quad (5)$$

Перевага застосування розробленої балансової моделі для визначення відповідності ВНЗ санітарним нормам полягає у тому, що вона більш адекватно описує фактичний стан використання приміщень в процесі реалізації освітніх проектів на етапі інтегральної оцінки ВНЗ як єдиної цілісної системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Розроблена балансова модель враховує десять показників як нормативного характеру, так і фактичного представлення діяльності ВНЗ. А це дозволяє не тільки використовувати її на етапі реалізації проектів ліцензування та акредитації нових програм підготовки, а і на етапі управління реалізацією портфелями освітніх проектів ВНЗ. В подальшому доцільно провести дослідження щодо виявлення взаємозв'язків між окремими показниками з метою розробки науково-обґрунтованих рекомендацій з управління таким специфічним ресурсом ВНЗ, як приміщення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушуев С.Д. Управление проектами: Основы профессиональных знаний и система оценки компетентности проектных менеджеров / С.Д. Бушуев, Н.С. Бушуева; [National Competence Baseline, NCB UA Version 3.0]. – К.: ІПІДІУМ, 2006. – 208 с.
2. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). – Fourth Edition. – [4-th edition]. – Project Management Institute, Inc., 2008. – 459 с.
3. Модели, методы и алгоритмическое обеспечение проектов и программ развития наукоемких производств: монография / А.М. Возный, В.В. Драгомиров, А.Я. Казарезов и др. – Николаев: НУК, 2009. – 194 с.
4. Механизмы управления проектами и программами регионального и отраслевого развития / В.Н. Бурков, В.С. Блинцов, А.М. Возный и др. – Николаев: Издательство Торубары Е.С., 2010. – 176 с.
5. Левіна О.І. Проблеми управління матеріальними ресурсами в умовах переходу вищого навчального закладу до проектно-орієнтованої організації / О.І. Левіна // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – №3(35). – С. 68-71.
6. Левина Е.И. Нормативный подход к классификации материально-технических ресурсов в проектах лицензирования и аккредитации высших учебных заведений / Е.И. Левина // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції "Управління проектами: стан та перспективи", м. Миколаїв 7-10 вересня 2010 р. – Миколаїв: НУК, 2010. – С. 380-383.
7. Левина Е.И. Разработка классификационных признаков материально-технических ресурсов высшего учебного заведения, которые учитываются в проектах лицензирования и аккредитации / Е.И. Левина // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: матеріали роботи секції "Управління інноваційним розвитком вищого навчального закладу та інших компонентів соціально-економічної системи регіону в умовах глобалізації та економіки знань" XVI науково-практичної конференції "Університет і регіон: проблеми сучасної освіти", м. Луганськ 27-28 жовтня 2010 р. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – С. 49-51.
8. Грей Клиффорд Ф. Управление проектами: учебник / Клиффорд Ф. Грей, Ерик У. Ларсон. [пер. с англ.]. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2007. – 608 с.
9. Балансовая модель / Словарь бизнес-терминов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/7885>.
10. Балансовая модель / Энциклопедический словарь экономики и права. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_economic_law/799.
11. Балансовый метод / Экономико-математический словарь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru>.
12. ДБН В2.2-3-97 «Будинки та споруди навчальних закладів»: Наказ Держкоммістобудування України від 27.06.1996 №117. – К.: Держкоммістобудування України, 1997. – 39 с.
13. Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах (лист МОН України від 26.02.2010 № 1/9-119). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2010 р.